

Agnieszka Folga, Joanna Kołakowska

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Udział Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w działalności uniwersytetów dla dzieci

Streszczenie: W artykule przedstawiono ideę powstania Uniwersytetów dla Dzieci, a w szczególności skupiono się na Uniwersytecie Dzieci i Rodziców Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Wadowickim Uniwersytecie Dzieci. Zaprezentowano podjęcie współpracy z wymienionymi instytucjami przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Pedagogicznego oraz omówiono przeprowadzone zajęcia, a także podkreślono wagę utrwalania nawyków czytelniczych u dzieci. Celem współdziałania było przedstawienie biblioteki jako miejsca, które uczestniczy i wspiera akcje organizowane przez Uczelnię. **Słowa kluczowe:** uniwersytety dla dzieci, biblioteka akademicka, promocja biblioteki.

Koncepcja uniwersytetów dziecięcych została zapoczątkowana w 2002 roku na niemieckim uniwersytecie w Tybindze. Dziennikarze: Ulla Steuernagel i Ulrich Janssen wyszli z inicjatywą stworzenia pierwszego uniwersytetu dziecięcego. W dniu 4 czerwca 2002 roku został wygłoszony przez profesora Gregora Markla inauguracyjny wykład: *Dlaczego wulkany zieją ogniem?* Następnie zaczęły powstawać kolejne uniwersytety nie tylko w Niemczech, ale również w Szwajcarii, Austrii i Liechtensteinie. Głównym zadaniem instytucji jest wyzwalanie w dzieciach zamiłowania do nauki i wspieranie zainteresowań naukowych oraz przedstawienie, że nauka to pasjonujące doświadczenie.

Jednym z najbardziej znanych uniwersytetów dla dzieci jest uniwersytet w Wiedniu działający od 2003 roku, który umożliwia słuchaczom udział w wykładach, warsztatach i seminariach oraz zajęciach plenerowych. Wielkim powodzeniem cieszy się również specjalny pociąg, który dowozi dzieci do Wiednia, a w którym już podczas podróży odbywają się zajęcia [1].

Na części uniwersytetów dla dzieci mali studenci samodzielnie wybierają kierunki studiów i mogą to być np. nauki ścisłe, sztuka czy studia techniczne. Uniwersytety dla dzieci funkcjonują także w Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych, na Wyspach Kanaryjskich oraz w Kolumbii. Zamyśl Uniwersytetów Dziecięcych uzyskał od Komisji Europejskiej Nagrodę Kartezjusza: „za wybitne zasługi w krzewieniu wiedzy wśród najmłodszych” [2].

Pierwszy uniwersytet dla dzieci w Polsce został utworzony w Krakowie przez Fundację Paideia w 2007 roku. Filie tego uniwersytetu działają także na terenie Warszawy, Olsztyna i Wrocławia. W Polsce w roku 2013 działało około 50 uniwersytetów dla dzieci [3], a w 2015 roku było ich już około 100 [4].

Podstawowe założenia organizowania uniwersytetów są pokrewne w różnych krajach i określane są jako: zaszczepienie umiłowania wiedzy wśród najmłodszych studentów, rozbudzenie i wsparcie wszelkich zainteresowań naukowych, promowanie otwartości na innych i postawy zadziwienia światem, szukanie odpowiedzi na trudne i dręczące pytania oraz sprzyjanie odwadze zadawania pytań i wytrwałej dociekliwości, zaspokojenie ciekawości świata, a także przekonanie, że warto uczyć się i rozwijać [5].

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w 2014 r. podjęła współpracę z uniwersytetami dziecięcymi. Początkowo przyłączyła się do projektu Uniwersytetu Dzieci i Rodziców powstałego na macierzystej Uczelni, a w kolejnym roku kooperacja została rozszerzona o udział w zajęciach prowadzonych na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci. Uniwersytet Dzieci i Rodziców (UDiR) Uniwersytetu Pedagogicznego powołany został uchwałą Senatu UP w Krakowie z dnia 22 marca 2010 r. w celu upowszechniania wiedzy wśród rodziców i dzieci w wieku szkolnym, poprzez prowadzenie zajęć edukacyjnych z różnych dziedzin nauki, kultury, sztuki i techniki [6].

Uczestnictwo w zajęciach UDiR umożliwia dzieciom rozwijanie ciekawości i chęci poznawania świata, a ich rodzicom/opiekunom uzupełnienie wiedzy z zakresu szeroko pojętej edukacji rodzicielskiej [7]. Uniwersytet z roku na rok ma coraz większe rzesze zwolenników, a co za tym idzie uczestników, a zajęcia mają różnorodny i wszechstronny charakter.

Wadowicki Uniwersytet Dzieci powstał w 2014 r. z inicjatywy Wadowickiego Centrum Kultury, a patronat nad nim objął Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie. Uniwersytet w Wadowicach obejmuje swoim zasięgiem dzieci mieszkające poza ośrodkami akademickimi, zwłaszcza na terenie małych miast. Jego zadaniem jest wyrównywanie szans edukacyjnych i umożliwienie najmłodszemu rozwojowi oraz popularyzacja idei kształcenia przez całe życie [8].

Celem podjętego współdziałania pomiędzy uniwersytetami a Biblioteką Główną Uniwersytetu Pedagogicznego było przedstawienie biblioteki jako instytucji, która ustawicznie podejmuje nowe zadania, a także uczestniczy i wspiera akcje organizowane przez Uczelnię w ramach promocji jednostki. Dzięki podjętej współpracy biblioteka mogła ukazać kulturotwórczą rolę oraz wpływać

na poprawę własnego wizerunku, jak również pracować nad pozytywnym nastawieniem dzieci do biblioteki i utrwalaniem więzi z instytucją, jednocześnie wspierając edukację czytelniczą.

Realizując tego typu zajęcia, biblioteka aktywnie bierze udział w procesie edukacyjnym poprzez niestandardowe przekazywanie wiedzy, a jako ośrodek wiedzy i informacji ma szerokie możliwości działania i sprzyja komunikacji oraz nawiązywaniu relacji pomiędzy różnymi grupami społecznymi. W związku z tym, że najlepszą formą nauki jest zabawa, która między innymi pobudza wyobraźnię, uczy współpracy w grupie, a tym samym nabywania nowych umiejętności i podejmowania decyzji w nieznanych sytuacjach, biblioteka stara się być instytucją otwartą i przyjazną dzieciom.

Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie cyklicznie przeprowadzali zajęcia na uniwersytetach dla dzieci. W dniu 18 stycznia 2014 r. w ramach UDiR odbyły się pierwsze zajęcia *Opowieści o książce — skąd, dla kogo, po co?*. Kolejne spotkanie na Uniwersytecie Pedagogicznym miało miejsce 15 listopada 2014 r. i nosiło tytuł *Biblioteka i książka moim przyjacielem*.

Następne zajęcia 21 marca 2015 r. *Z książką za pan brat* zrealizowano na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci dla trzech grup uczestników.

Z kolei w dniach 9 i 16 kwietnia 2016 r. przeprowadzono zajęcia *Być uprzejmym — nie jest źle!* dla grupy młodszej i starszej na Uniwersytecie Pedagogicznym. Tuż przed zakończeniem roku akademickiego 7 maja 2016 r. przygotowano spotkania dla trzech grup słuchaczy na Wadowickim Uniwersytecie Dzieci pt. *Być uprzejmym — nie jest źle, także na krańcach świata*.

Jednym z głównych zamierzeń w doborze treści było przybliżenie dzieciom zagadnień związanych z książką oraz działalnością biblioteki, a przede wszystkim ukazanie jej jako instytucji nowoczesnej i otwartej. Ponadto wpisując się w misję uniwersytetów starano się uwzględnić także aspekty wychowawcze, czyli zasady właściwego i poprawnego funkcjonowania wśród ludzi, w zakresie szanowania ich potrzeb i nieuchybianie im poprzez swoje postępowanie czy zachowanie. Tematyka zajęć miała przybliżyć małym studentom umiejętności nieodzowne we współczesnym świecie, takie jak: komunikacja, rozwiązywanie problemów, czy współpraca z innymi ludźmi pochodzącymi często z różnych krajów. Zajęcia miały ukazać, że nie należy się obawiać innych kultur czy ludzi, a ich tradycje i zwyczaje można poznać oraz są one równie ciekawe i ważne jak nasze obyczaje.

Zajęcia *Opowieści o książce — skąd, dla kogo, po co?* miały za zadanie zapoznanie małych studentów z dziejami książki od czasów prehistorycznych do współczesności, pokazanie pierwotnych sposobów zapisu i przekazywania informacji na przestrzeni dziejów oraz podkreślenie rangi książek w życiu ludzi. Zostały uzupełnione inscenizacją oraz odpowiednią scenografią do każdego omawianego przedziału czasowego.

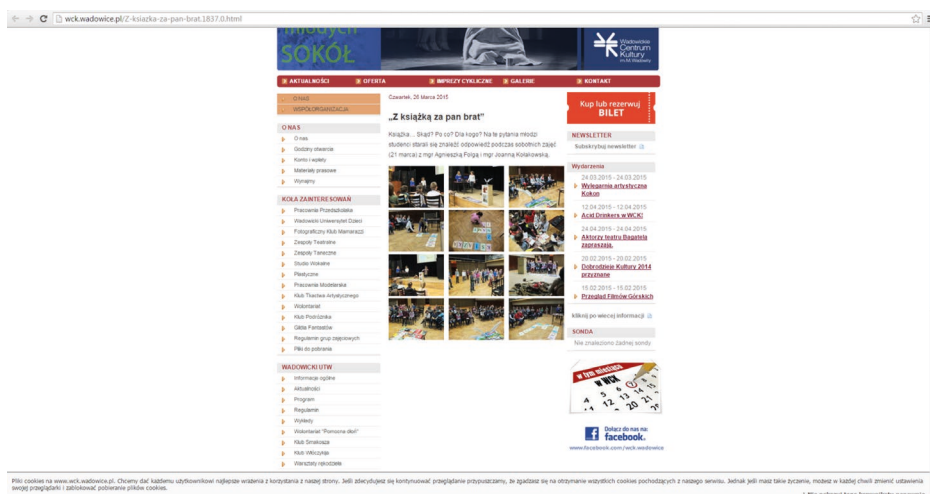

Zdj. 1. Fot. M. Pasternak.

Zdj. 2 i 3. Fot. M. Pasternak.

Il. 1. Z książką za pan brat.

Ponadto zilustrowano dzieciom, w jaki sposób powstały książki oraz skąd pochodzi ich wygląd i kształt. Dodatkowo podczas zajęć przekazano małym słuchaczom informacje dotyczące znaczenia słowa pisanego i drukowanego w dziejach ludzkości. Dzieci zostały zapoznane z materiałami, na których ludzie utrwalali, przechowywali oraz przekazywali informacje o otaczającym ich świecie. Zaprezentowano także różne rodzaje książek, pojawiające się w poszczególnych epokach, aż po formy współczesne. Mali słuchacze uczestniczący w spotkaniu zapoznali się z wyglądem książki rękopiśmiennej, drukowanej i elektronicznej.

Kolejne zajęcia *Biblioteka i książka moim przyjacielem* miały za zadanie wyjaśnić dzieciom, czym jest księżnica oraz jakie są jej najważniejsze agendy. Ponadto została przedstawiona rola bibliotek i książek w życiu ludzi, mali studenci poznali rodzaje tych placówek. W dalszej części zajęć na podstawie utworów literackich oraz fragmentów bajek dzieci dowiedziały się, jak dbać o książki. Ponadto skupiono się na podkreśleniu wagi czytania oraz wartości obcowania z literaturą. Ukazano także proces powstawania książki oraz elementy, z których się one składają.

W drugiej części odbyły się warsztaty, podczas których dzieci wykonały prace plastyczne przedstawiające ulubioną postać z bajki. Rysunki zostały zaprezentowane na wystawie w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w styczniu 2015 roku. Zadaniem ekspozycji było zapoznanie najmłodszych i ich opiekunów z biblioteką oraz jej funkcjonowaniem.

Natomiast tematyka zajęć *Z książką za pan brat* była dostosowana do grup różnych wiekowych — dla dzieci w wieku 6-7, 8-9 i 10-12 lat. Podczas spotkań przedstawiono rangę książek od czasów najdawniejszych po dzień dzisiejszy oraz podkreślono istotę wynalezienia druku. Zaprezentowano biblioteki światowe i polskie,

które pełnią istotne funkcje we współczesnym świecie. Ponadto elementem, który urozmaicił zajęcia, był pokaz nietypowej architektury bibliotecznej oraz replik bibliotek zbudowanych z klocków lego. Słuchacze poznali także najnowsze formy książki takie jak: e-book, audiobook, papier elektroniczny.

Dodatkowo została przeprowadzona konwersacja na temat książek: czy dzieci lubią czytać, kto im czyta, jaką ostatnio przeczytały książkę, a także czy mogą wyobrazić sobie, jak będzie wyglądać książka w przyszłości. Na zakończenie został zorganizowany quiz, którego pytania dotyczyły treści zajęć. Po udzieleniu pozytywnej odpowiedzi uczestnicy otrzymywali kartkę z literą, którą kładli na podłodze. Po ułożeniu wszystkich liter powstało hasło: *Książka z nami już zostanie*, które było mottem spotkania.

Zajęcia noszące tytuł *Być uprzejmym — nie jest źle!* przeprowadzone w dniu 9 kwietnia dla grupy młodszej i 23 kwietnia 2016 r. dla grupy starszej mogłoby się wydawać, że odbiegały tematyką od zagadnień ściśle związanych z biblioteką. Jednak po zapoznaniu dzieci z ogólnymi treściami związanymi z biblioteką, które odnosiły się do kultury czytelnictwa i stosunku do książek, tematyka została poszerzona o zasady dobrego wychowania. W celu uświadomienia najmłodszemu jak ważne jest funkcjonowanie wśród ludzi w tzw. przestrzeni publicznej, przedstawiono słuchaczom normy zachowania, których należy przestrzegać, aby zdobyć sympatię innych. Zapoznano małych studentów z regułami życia społecznego ułatwiającymi wspólne funkcjonowanie i świadczącymi o szacunku dla drugiego człowieka. Skupiono się na podkreśleniu faktu, że każdy z nas jest inną osobą, ma inny charakter i co innego lubi. W związku z tym konieczne jest stosowanie zasad dobrego wychowania na co dzień, bo ułatwia to komunikację i porozumienie z innymi ludźmi.

Celem zajęć było podkreślenie zasad dobrego wychowania oraz znaczenia form towarzyskich, zrozumienie zasadności istnienia przyjętych norm obyczajowych, ukazanie związku pomiędzy własną kulturą osobistą a zachowaniem i reakcją otoczenia oraz kształtowanie zasad kulturalnego zachowania się w różnych sytuacjach życia codziennego. Z małymi studentami została przeprowadzona rozmowa dotycząca uprzejmości i reguł towarzyskich oraz ich związku z szacunkiem dla drugiego człowieka. Ponadto podkreślono wagę kultury osobistej w dzisiejszym zabieganym świecie, jak również fakt, że zasady dobrego wychowania są dorobkiem cywilizacji i są tak samo ważne jak literatura czy sztuka.

Studenci Wadowickiego Uniwersytetu Dzieci byli uczestnikami spotkania zatytułowanego *Być uprzejmym — nie jest źle, także na krańcach świata*, którego tematyka została zmodyfikowana i wzbogacona o dodatkowe treści. Podczas zajęć zostały przekazane wiadomości związane z zasadami dobrego wychowania, a także poprawne formy zachowania i normy obyczajowe przyjęte w określonych sytuacjach. Podkreślone zostało znaczenie stosowania norm życia społecznego, które ułatwiają wspólne życie i zjednują szacunek otoczenia. Dzieciom zostały przypomniane zwroty grzecznościowe używane na co dzień oraz przykłady niewłaściwych zachowań.

Zdj. 4. Fot. E. Piatek.

Zdj. 5. Fot. M. Pasternak.

Ponadto zaprezentowano małym studentom zasady dobrego wychowania w różnych częściach świata np. w Indiach, Chinach, Japonii, Wietnamie, Mongolii, Egipcie, Brazylii, Portugalii, Etiopii i we Włoszech. Podkreślony został fakt, że normy zachowania różnią się w poszczególnych krajach i są uwarunkowane kulturowo. Słuchacze zapoznali się z zasadami dobrego zachowania przestrzeganymi w różnych krajach, gdyż nie wszędzie są one takie same. Zilustrowano fakt, że normy przyjęte w jednym miejscu, uznane za miłe i kulturalne, w innym mogą uchodzić za obraźliwe i odwrotnie. Poznawanie kultur innych ludzi może odbywać się poprzez podróżowanie, a jeśli nie posiadamy takiej możliwości to za pośrednictwem książek, które mogą się przyczynić do rozbudzenia ciekawości i chęci poznania czegoś nowego, także w zakresie edukacji czytelniczej.

W trakcie zajęć z małymi studentami wykorzystano elementy zabawy. Skłania to najmłodszych do współdziałania oraz w ten sposób łatwiej przekazać dzieciom wiadomości i zachęcić je do podjęcia wysiłków związanych z poznawaniem nowych treści. Autorki artykułu posługiwały się podczas spotkań różnymi metodami pracy, jak np. małe formy teatralne: krótkie inscenizacje oraz recytacje. Ponadto zajęcia były urozmaicone grami i zabawami w formie układanek, rozsypań, zgadywanek, a także warsztatami plastycznymi np. wykonywaniem ilustracji do ulubionej bajki.

Uniwersytety dla dzieci mają zapewniać ciekawą i stymulującą edukację dla małych słuchaczy, pozwolić rozwijać uczestnikom ich talenty i zainteresowania oraz umożliwiać pogłębianie posiadanej wiedzy. Instytucje tego typu mają bezpośredni wpływ na upowszechnianie wiedzy, a działalność placówek skupia się wokół szeroko pojętej aktywności dzieci oraz ich opiekunów. Przewodnią rolę podczas zajęć przykłada się do przekazywania słuchaczom wiadomości ze świata nauki, treningu krytycznego myślenia i posługiwania się bogactwem współczesnej cywilizacji. Głównym celem działania uniwersytetów jest obudzenie w małych studentach ciekawości świata i wyjaśnienie, że nauka nie jest nudna [9]. Istotne jest rozbudzanie ciekawości świata już od dzieciństwa, gdyż właśnie na tym etapie rozwoju kształtuje się poziom zaufania do innych ludzi,

to czy będziemy lubili się uczyć i poznawać to, co nieznanne. W tym okresie powstaje wizja świata jako miejsca bezpiecznego i interesującego, wartego poznawania lub chaotycznego i nieprzewidywalnego.

Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego od 2010 r. prowadzi działalność kulturalną i edukacyjną dla najmłodszych, gdyż jako jednostka Uczelni kształcącej między innymi nauczycieli, ma także za zadanie nawiązywać oraz podtrzymywać relacje z instytucjami oświatowymi. W opinii autorek biblioteka jest przyjazną przestrzenią zarówno dla dzieci, jak i ich opiekunów, ponieważ umożliwia nabywanie doświadczeń, a także nawiązywanie kontaktów oraz tworzenie nowych relacji. W pracach sprzyjających budowaniu pozytywnego wizerunku jednostki należy akcentować to, że nie jest ona jedynie miejscem, gdzie wypożycza się książki. Ponadto nawet w bibliotece akademickiej warto rozwijać i pogłębiać zainteresowania czytelnicze dzieci, popularyzować literaturę dziecięcą oraz utrzymywać nawyki czytelnicze.

Przypisy

- [1] K. Koślińska, *Uniwersytet nie tylko po maturze*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2009, nr 9, s. 52.
- [2] A. Więclaw, *Uniwersytety Dziecięce w Polsce i na świecie jako problem wyzerowany w pedagogice*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2014, nr 2, s. 90.
- [3] N. Tarabula-Kamińska, *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 41.
- [4] A. Bojarska-Sokołowska, *Dydaktyczno-wychowawcze aspekty uniwersytetów dziecięcych*. In: J. Górniewicz, A. Małyska (red.), *Pobrzeżne problemy współczesnej pedagogiki*, Olsztyn, 2015, s. 38.
- [5] U. A. Domżał, *Uniwersytet dla dzieci a rola edukacji i uczelni wyższej (na przykładzie RUDZiKa i WSEZiNSu)*. In: M. Jaworska-Witkowska, U. A. Domżał (red.), *Dzieci i inicjacja uniwersytecka : integralna próba akademicka*, Łódź, 2010, s. 361-362.
- [6] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r. — § 1, pkt 1.
- [7] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r. — § 2, pkt 2.
- [8] P. Wyrobiec, *Nowy projekt w WCK : Wadowicki Uniwersytet Dzieci*, „Wadowiana. Przegląd Historyczno- Kulturalny”, 2014, nr 7, s. 230-231.
- [9] N. Tarabula-Kamińska, *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 41.

Bibliografia

- [1] Bojarska-Sokołowska A., *Dydaktyczno-wychowawcze aspekty uniwersytetów dziecięcych*. In: J. Górniewicz, A. Małyska (red.), *Pobrzeżne problemy współczesnej pedagogiki*, Olsztyn, 2015, s. 38.
- [2] Folga A., Kołakowska J., *Biblioteka otwarta... — inicjatywy naukowo-kulturalne Biblioteki Głównej UP w Krakowie*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2015, nr 9, s. 27-30.
- [3] Folga A., Kołakowska J., *Opowieści o książce — skąd, dla kogo, po co?*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2014, nr 4, s. 31-33.
- [4] Jaworska-Witkowska M., Domżał U. A. (red.), *Dzieci i inicjacja uniwersytecka : integralna próba akademicka*, Łódź 2010.
- [5] Koślińska K., *Uniwersytet nie tylko po maturze*, „Wychowanie w Przedszkolu”, 2009, nr 9, s. 52-55.
- [6] Tarabuła-Kamińska N., *Wspieranie rozwoju dzieci wybitnie zdolnych w kontekście idei powstawania uniwersytetów dziecięcych : na przykładzie dzieci uczęszczających do Niepublicznego Przedszkola „Stokrotka” w Gliwicach*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, 2015, Z. 4, s. 35-45.
- [7] Więclaw A., *Uniwersytety Dziecięce w Polsce i na świecie jako problem wyzerowany w pedagogice*, „Kwartalnik Edukacyjny”, 2014, nr 2, s. 88-98.
- [8] Wyrobiec P., *Nowy projekt w WCK : Wadowicki Uniwersytet Dzieci*, „Wadoviana. Przegląd Historyczno-Kulturalny”, 2014, nr 7, s. 230-231.
- [9] Zarządzenie Nr R/Z.0201-5/2011 Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie z dnia 28 stycznia 2011 r.